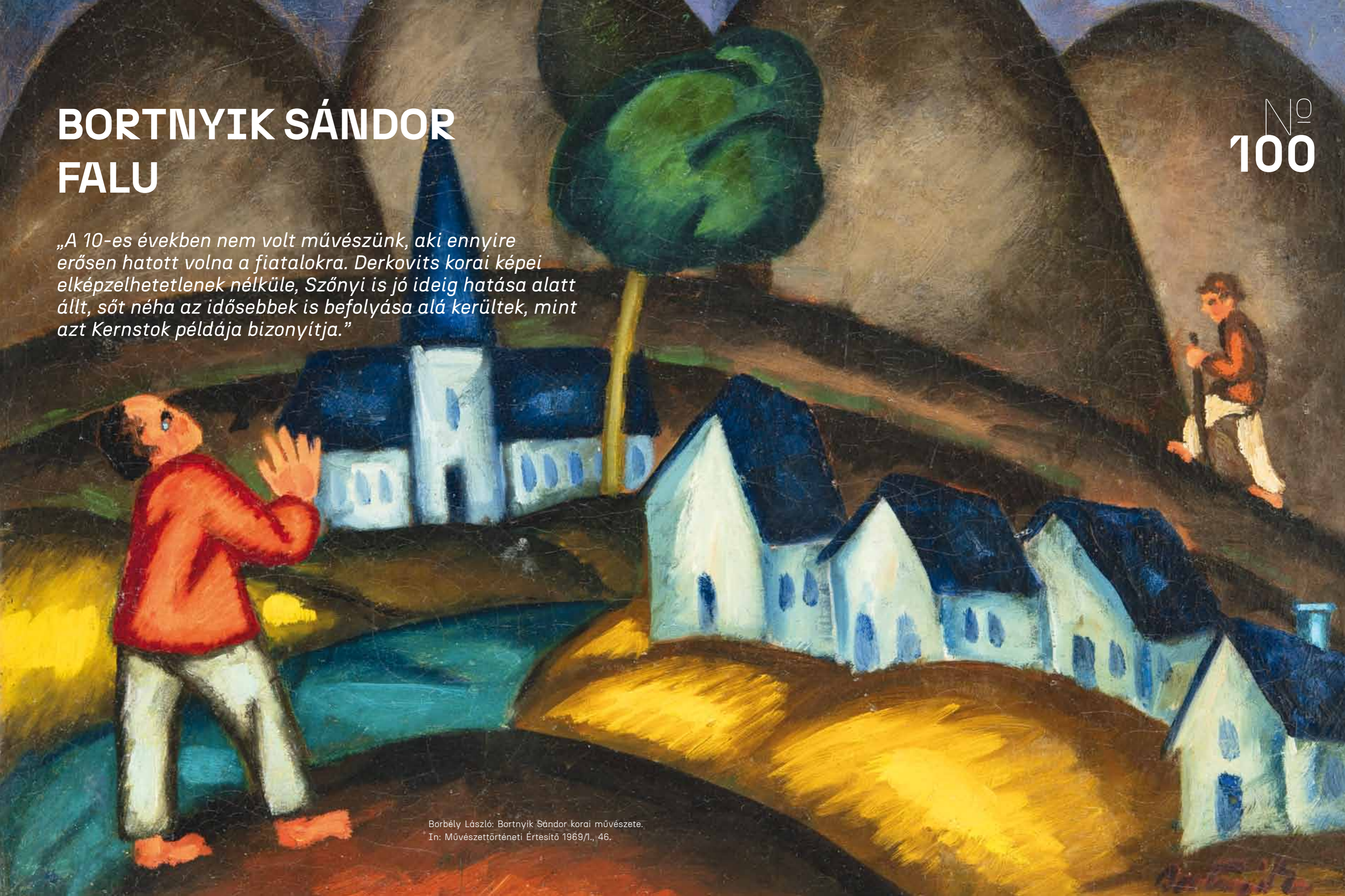

BORTNYIK SÁNDOR FALU

No
100

„A 10-es években nem volt művésznk, aki ennyire erősen hatott volna a fiatalokra. Derkovits korai képei elképzelhetetlenek nélküle, Szőnyi is jó ideig hatása alatt állt, sőt néha az idősebbek is befolyása alá kerültek, mint azt Kernstok példája bizonyítja.”

BORTNYIK SÁNDOR (1893-1976)

Falu | Village, 1918

Olaj, vászon | Oil on canvas, 42,5 x 54,5 cm
 Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Bortnyik

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

MA 3. Demonstratív kiállítása.
 1918. szeptember 15. – október 15. (29. tétel)

Kezdő ár | Starting price: 12 000 000 Ft / 30 000 EUR

Becsérték: 18 000 000 – 24 000 000 Ft

Estimate: 45 000 – 60 000 EUR

1. Kazimir Malevics: Aratás, 1913
Moscow Museum of Modern Art, Moszkva

Bortnyik Sándor 1910-ben került fel Budapestre, és 1913-ban kezdte meg tanulmányait Rippl-Rónai, Vaszary és Kernstok szabadiskolájában. Itt ismerkedett meg – többek között – Derkovits Gyulával vagy Mattis Teutsch Jánossal, s utóbbinak a Ma-ban rendezett kiállításán találkozott először Kassákkal és baráti körével 1917-ben. Bortnyik visszaemlékezése szerint, egy alkalommal Kassák (és testvére, Ujvári Erzs) meglátogatta, ahol egy munkás tematikájú festményét látva, felkérte, hogy legyen a Ma munkatársa. Ekkor jelent meg első grafikája a folyóirat III. évfolyamának 7. számában, rögvest a címlapon.¹

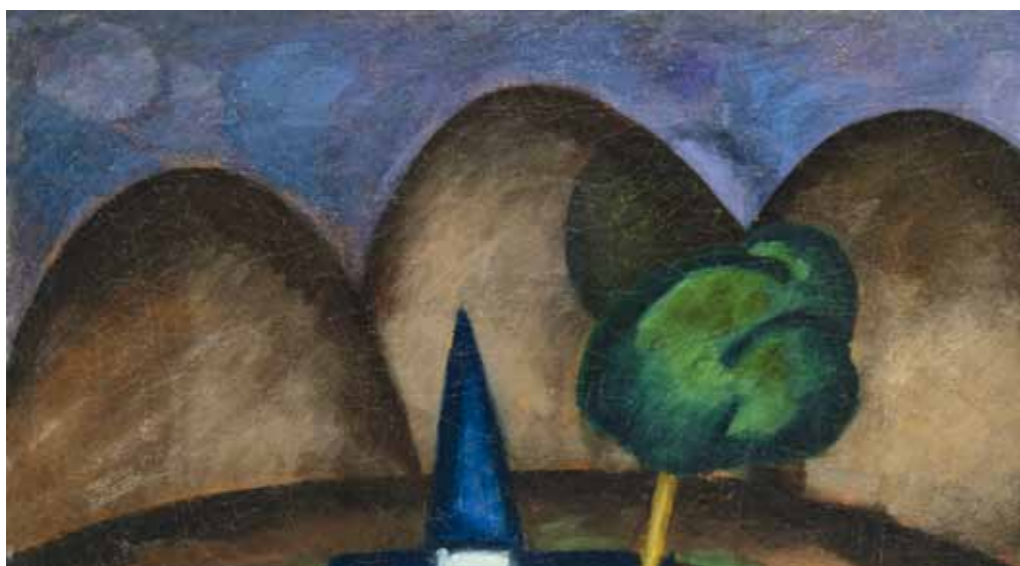
Bortnyiknak erről a fontos és rövid első művészi periódusából (amely 1917-18-tól 1919-ig tartott) meglehetősen kevés mű ismert. 1969-ben Borbély László azt írja, hogy „a festmények többsége még nem került elő”, a Ma III. kiállításán (1918 szeptemberében) bemutatott hat olajkép közül például egyik sem.² Mind ez több dolognak is köszönhető: egyfelől az alkotások nagy része (nyersanyag és anyagi forrás hiányában) papírra (vagy kartonra) készült, így könnyebben elveszthetett, elpusztulhatott. Másfelől Bortnyik – a többi aktivista művészhez hasonlóan – a Tanácsköztársaság bukása után elhagyta az országot, és Bécs-be emigrált. Amit tudott magával vitt, ami

2. Marc Chagall: Vicebszken át, 1914
Philadelphia Museum of Art, Philadelphia

3. Moholy-Nagy László: Budai Hegyek, 1918
Antal-Lusztig gyűjtemény

részlet a képből

4. Natalja Goncsarova: Almaszüret, 1911
Tretyakov Képtár, Moszkva

pedig már magángyűjteményben vagy barátok tulajdonában volt, annak jobb volt titokban maradnia az esetleges retorziók miatt. Nem volt ez másként akkor sem, amikor már Bortnyik fontos tisztségeket (pl. a Képzőművészeti Főiskola rektora) töltött be a magyar képzőművészeti életben a felszabadulás után, hiszen aktivista múltját az ötvenes-hatvanas években lényegében tabuként kezelték. Azóta egy fokkal jobb a helyzet. Bortnyik halála után rendezett emlékkiállítás 1977-ben, már három 1918-ra, és négy 1919-re tehető olajkép szerepelt közgyűjteményekből. A rendszerváltás után pedig lassan fel-feltűnnek lappangó korai grafikák és festmények itthoni gyűjteményekből vagy külföldi (főleg német és osztrák) árveréseken.

Ilyen a most aukción látható *Falu* (1918) című kép is, amelyről ma már tudni lehet, hogy szerepelt a Borbély által emlegetett Ma csoportos tárlatán, feltehetően a Damjanich utcát ábrázoló (jelenleg a Szombathelyi Képtár tulajdonában lévő) festmény párjaként. A korabeli kritikák szerint Bortnyik ekkor Kandinszkij és Chagall festői világával, valamint a primitivizmus és kubofuturizmus festői nyelvével rokon műveket alkotott, amelyekben erős volt az elbeszélői jelleg. Felek György írja, hogy az egymás mellé kihelyezett képek gyakorlatilag történetet kerekednek („Véget ér a nyár. Valaki ül a vonaton és utazik vissza a nagy városba, a falu csendjéből”).³ A *Falu* felhagy a perspektíva szabályait követő térképzéssel: a képi motívumok szinte geomet-

rikus, lekerekített formákká egyszerűsödnek; a figurák, házak, dombok és fák egymáshoz viszonyított nagyságát nem a természet, hanem az álmokhoz vagy gyerekrajzokhoz hasonlóan, a pszichológiai relációk határozzák meg. A színkezelés is távolodik a látványtól, az alapszínek (piros, sárga, kék) jellegzetesen a fő történést, a kép baloldalán látható és az ég felé tekintő (imádkozó?) férfifigura körül csoportosulnak. Míg a háttérben zajló esemény (feltehetően a fohász következménye, miszerint a férfi útnak indul a barnás-szürkés földszíneivel mellékszálló lényegül. A *Falu* Bortnyik első korszakának egyik főműve és fontos dokumentuma.

FÖLDES LÉNA

1 Hajdu István: Beszélgetés Bortnyik Sándorral. In: *Kritika* 1976/5., 17-18.
2 Borbély László: Bortnyik Sándor korai művészete. In: *Művészettörténeti Értesítő* 1969/1., 47. és 70.
3 Felek György: Jegyzetek a Ma kiállításáról. In: *Pesti Napló* 1918. szeptember 24., 11.

